

DOI: 10.18524/2307-4558.2021.35.237859

УДК 811.161.2-13'243'373.611:378:62

СТЕПАНЮК Галина Миколаївна,

приват-доцент кафедри мовної підготовки ЦПС для зарубіжних країн Одеської державної академії будівництва та архітектури; вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, 65029, Україна; тел.: +38 097 2706963;
e-mail: user35524@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3911-641X

ДУМАНСЬКА Лариса Борисівна,

старший викладач кафедри мовної підготовки ЦПС для зарубіжних країн Одеської державної академії будівництва та архітектури; вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, 65029, Україна; тел.: +38 098 3005423,
e-mail: dumanskayalarisa@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0933-4360

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОРФЕМІКИ ТА СЛОВОТВОРУ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. *Метою* статті є спроба розглянути прикладний аспект методики викладання української морфеміки та словотвору іноземним студентам технічних закладів вищої освіти під час опанування ними наукового стилю мовлення. *Вибір теми* дослідження зумовлено практичними потребами вищої школи, що перебуває в стані пошуку ефективних методик викладання української мови як іноземної. Незважаючи на певну кількість наукових праць, присвячених дослідженню різних аспектів викладання українського словотвору як перспективного способу засвоєння мови й розширення лексичного запасу іноземних студентів, треба констатувати, що поза увагою в науковій літературі залишився аспект, пов'язаний з викладанням словотвору різним цільовим аудиторіям. *Об'єктом* дослідження стала навчально-методична література з вивчення української мови як іноземної, застосовувана в закладах вищої освіти технічного спрямування. *Предметом* дослідження є навчальні завдання з української морфеміки та словотвору. Аналіз досліджуваного матеріалу здійснено переважно описовим *методом*, який реалізовано способами класифікації, лінгвістичного спостереження над застосуванням засобів та способів українського словотвору. У статті проаналізовані методичні принципи, покладені в основу розгляду цього аспекту, та запропонована послідовність застосування різноманітних вправ, що дозволяють розширити лексичний запас іноземних студентів і полегшити розуміння ними семантико-дериваційних процесів, притаманних науково-технічному різновиду наукового стилю української мови. Таким чином, дослідження дозволило сформулювати *висновки* про те, що вивчення словотвору на заняттях з мови в іноземній аудиторії, що отримує освіту за технічним спрямуванням, має дещо відрізнитися від роботи гуманітаріїв над цим аспектом. Зібраний та опрацьований матеріал сприятиме вдосконаленню навчального процесу з вивчення української мови іноземними громадянами, що навчаються в технічних закладах вищої освіти. Результатом цього дослідження в майбутньому може бути узагальнення базових засобів словотворення, притаманних науково-технічному різновиду наукового стилю української мови.

Ключові слова: українська мова як іноземна, морфемна структура, словотворення, методика викладання, мінімізоване словотвірне гніздо, опис процесових понять.

Постановка проблеми. Укріплення позицій української мови як державної напряму пов'язане з кількістю носіїв цієї мови як серед громадян України, так і серед іноземців. Отже, розроблення ефективних методик викладання української мови як іноземної (далі УМІ), зокрема в закладах вищої освіти, якнайкраще сприяє виконанню цієї місії.

На думку багатьох науковців (Г. Д. Темник, З. Каспришин, З. Мацюк, Н. Дзеньдзюра), одним із перспективних способів засвоєння мови як іноземної є вивчення її лексичного складу, яке ґрунтується на опануванні семантико-дериваційних процесів, притаманних тій чи іншій мові. Як зазначає у своєму дослідженні З. Мацюк, саме «словотвір інтегрує ціле коло лінгвістичних і дидактичних проблем, серед яких найбільш важливою є можливість семантизації лексики з опорою на словотвірну та морфемну структуру слова з урахуванням специфіки функціонування словотворчих морфем» [6, с. 138].

Аналіз наукових досліджень із зазначеної проблеми. Аспекти методики викладання українського словотвору іноземцям, які привернули увагу науковців і стали об'єктом їхньої дослідницької діяльності, охоплюють різноманітні питання, а саме: формування лінгвістичної компетенції іноземців засобами словотвору (З. Каспришин), створення лінгвістичної бази методики викладання словотвору української мови в чужомовній аудиторії (З. Мацюк); встановлення типологічних зв'язків між словами в межах словотвірних гнізд (Н. Дзеньдзюра); встановлення закономірностей застосування словотворчих ресурсів та переліку словотворчих засобів, способів словотворення на різних етапах навчання УМІ (Г. Темник).

Формулювання завдання. Метою нашої наукової розвідки є формулювання основних принципів викладання морфеміки та словотвору української мови іноземним здобувачам вищої освіти в навчальних закладах технічного спрямування, а також створення послідовної системи словотворчих вправ під час роботи над текстами за фахом.

Виклад основного матеріалу. Сформоване під час виконання вправ зі словотвору вміння відшукати в слові знайомий формант, особливо той, що є носієм основного лексичного значення, а іноді, що важливо, і додаткового, прискорює розуміння тексту, економить час, дозволяє студентові застосовувати здогадку і не за кожним, незрозумілим з першого погляду словом звертатися до слов-

ника. Тому застосування на заняттях з УМІ вправ зі словобудови та словотвору є справою не тільки корисною, а на нашу думку, навіть обов'язковою.

Пропедевтичне ознайомлення з елементами морфемного аналізу та словотвору передбачено вже під час навчання іноземців на підготовчому факультеті. За спостереженням Г. Темник, «початковий етап вивчення української мови охоплює елементи іменникового, прикметникового, числівникового, дієслівного, прислівникового словотвору. Предметом знайомства та вивчення стають шість способів словотворення — префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, основоскладання, флексійний та постфіксальний» [7, с. 150].

Ознайомлення з можливими словотвірними моделями на цьому етапі проходить в дещо обмеженому форматі (у межах певних комунікативних тем та здебільшого у вигляді спостереження) переважно на прикладах із загальноповсякденної та побутової лексики.

У процесі спостереження за викладанням цього аспекту у вищих технічних закладах та аналізу застосовуваних вправ у методичній літературі та навчальних посібниках з'ясовано:

1. Вивчення словотвору на заняттях з мови в іноземній аудиторії, що отримує освіту за технічним спрямуванням, має дещо відрізнитися від роботи гуманітаріїв над цим аспектом;

2. Роботу над українським словотворенням можна проводити або як складову лексичної передтекстової роботи, або у вигляді поточного контролю із застосуванням роздаткового матеріалу, або навіть як окреме заняття з метою збагачення словникового запасу студентів;

3. Базовим знанням щодо словотворення, які включають поняття «твірна основа» та «похідне слово», «просте/складне слово», «словотвірний ланцюжок», «словотвірне гніздо», «форманти слів» (корінь, префікс, інтерфікс, суфікс, постфікс, флексія), отриманим студентами ще на підготовчому факультеті в дуже обмеженому обсязі, необхідно постійно приділяти увагу, поступово крокуючи від простого до більш складного мовного матеріалу;

4. Поза увагою не має залишитися розрізнення таких понять, як «словотворення», «формотворення» та «словозміна»;

5. Окремо потрібно приділити увагу можливим чергуванням голосних та приголосних, злиттю приголосних, випадінню чи появи додаткових голосних, що мають місце під час процесу словотворення різних частин мови.

Однак зауважимо, що студенти технічних закладів навчання в більшості своїй свідомо обрали саме цей напрям освіти. Отже, очікувати від них «філологічних» успіхів під час вивчення тем з морфеміки та словотвору не доводиться. Тим більше, що виконання завдань цього типу не є самоціллю, а скоріше допоміжним засобом, що дозволяє викладачеві пояснювати лексику без застосування її перекладу на рідну мову студента та формувати в нього навички самостійного продукування нових слів.

Аналіз вправ, що часто пропонують іноземцям технічних закладів для визначення будови слова та словотворення, дозволяє нам дійти висновку, що більшість з них не досягають мети і не формують правильної навички утворення нових слів. Йдеться, наприклад, про часто вживане в методичній літературі завдання, у якому іноземним студентам пропонують утворити прикметники чи віддієслівні іменники. Жодних вказівок на можливі види словотворення (усічення основи, суфіксація, основоскладання тощо) чи на відповідні форманти, які потрібно застосувати, як правило, такі завдання не містять, можливо, із розрахунку на обізнаність студента в цьому питанні. Але це хибний розрахунок. Тому, як наслідок, крім помилок під час цієї роботи й нерозуміння, чому в тому чи іншому випадку утворюється саме така форма, ці вправи не викликають.

Отже, на початку навчання, на нашу думку, доцільніше застосовувати вправи, де вже надано слова з метою спостереження за способами та засобами їхнього утворення з акцентуалізацією на частинах мови та значенні застосовуваних формантів. Наприклад, дослідити → дослід (іменник; усічення основи); дослід → дослідник (іменник; суфіксація; суфікс -ник- для позначення виконавця дії); дослід → дослідження (іменник; суфіксація; суфікс -енн- для позначення процесу); дослідний (прикметник; суфіксація; суфікс -н- для позначення зв'язку з науковим дослідженням), дослідницький (прикметник; суфіксація; суфікс -цьк- для позначення належності дослідникові).

Поступово презентаційні вправи мають поступитися місцем на користь завдань з утворення похідного слова від твірного, але поки що за допомогою лише морфем одного типу. Наприклад,

- а) залізо → залізний; бетон → бетонний; дорога (г/ж) → дорожній;
- б) дерево → дерев'яний; вапно → вапняний; скло → скляний;
- в) міцний → міцність; пористий → пористість; щільний → щільність;
- г) горіти → горіння; сушити → сушіння; палити → паління;
- г) використати → використання; застосувати → застосування;
- д) викладати → викладач; діяти → діяч; споживати → споживач;
- е) вмикати → вмикач; стискати → стискач; змішувати → змішувач.

Акцент під час виконання таких словотворчих завдань в іноземній аудиторії ми маємо робити на формантах, які утворюють ту чи іншу частину мови з відповідним лексичним значенням. Наприклад, суфікс -ість-в іменниках застосовують для вираження значення певної властивості предметів та явищ, суфікси -інн-, -анн-, -енн- на позначення процесуальної дії, суфікс-ач-(-яч-) для утворення назв людини за виконуваною дією або назв приладів та механізмів.

Наступним етапом є засвоєння студентами загальної системи правил побудови слів, притаманних текстам технічного спрямування. Наприклад, засобами вираження наслідку події є утворення іменників усиченням основи, тобто без застосування суфікса (зсув, збір, підвіс, стиск, розтяг, вхід, прохід) або з суфіксами **-ин-, -к-, -ок-, -унок-, -юнок-, -ованн-** (розколина, затримка, виливок, рисунок, малюнок, устаткування) [8, с. 124].

Коли будуть сформовані певні навички і засвоєні основи словотвору, можна переходити до більш складних вправ. Найважливішим моментом у цей період є створення викладачем цікавих завдань, що будуть захоплювати студентів і викликати в них інтерес до цієї роботи.

Завдання із словотвору — це в достатній мірі опрацьована тема в науково-методичній літературі, особливо багато варіантів розроблено для такої цільової аудиторії, як школярі, які вивчають українську як рідну мову. Без сумніву, не всі вправи стануть у пригоді для роботи з іноземцями в технічному закладі вищої освіти. Вправи, що зорієнтовані на дослідження зв'язку між словотвором та правописом або такі, що базуються на художніх творах, прислів'ях і містять зайву для навчання іноземців лексику, застосовуватися не можуть.

Але деякими завданнями можна скористатися, пристосувавши їх до потреб вивчення морфеміки та словотвору з іноземним контингентом, що навчається в технічних закладах. Наприклад,

1. Завдання «Хто швидше?» або «Хто спритніший?» в різних варіаціях:

а) Згрупуйте в різні колонки запропоновані слова (за завданням студенти мають розрізнити групи спільнокореневих слів, подані впереміш, або виокремити спільнокореневі слова чи словоформи одного й того ж слова). Головне не переобтяжувати це завдання кількістю одиниць, що створюють семантичну єдність.

б) Запишіть слова в три стовпчики залежно від способу творення (префіксація, суфіксація, усичення основи тощо). Наприклад, *будувати — прибудувати; випалювати — випал; цемент — цементний; цегла — цегляний; мішати — перемішати; ремонтувати — ремонт; аналізувати — аналіз.*

в) Утворіть від твірного слова 5 слів за допомогою різних префіксів і поясніть їхнє значення. Наприклад, *будова → прибудова, забудова, надбудова, перебудова, відбудова.*

2. Завдання «Хто більше?»

а) Запишіть за певний час якнайбільше слів, що включають до своєї будови той чи інший формант. Наприклад, префікс **пере-** зі значенням «виконати дію ще один раз» у дієсловах, наприклад, *перебудувати, переобладнати, перешпакувати, передзвонити, переписати* тощо.

б) Утворіть словотвірний ланцюжок від запропонованого слова. Наприклад, *ліс → лісовий → лісівник → лісівничий (лісівництво).*

в) Запишіть спільнокореневі слова, зашифровані в «чарівних колах», і поясніть їх:

	<i>пере</i>	
<i>івник</i>		<i>за</i>
<i>івельний</i>	буд	<i>ова</i>
<i>івничий</i>		<i>від</i>
	<i>івельник</i>	

3. Завдання «Знайди зайве слово». Наприклад, *ріка, річка, рік, річковий; сито, ситий, ситечко; гора, горіти, гірський, гірник.*

4. Завдання «Я можу пояснити...».

а) Розгляньте словотвірний ланцюжок. Доведіть, що кожне наступне слово утворено від попереднього, і визначте, яким способом. Наприклад, *лід → льодовий → льодовик → льодовиковий.*

б) Поясніть, яке слово пропущено в словотвірному ланцюжку, і обґрунтуйте свою думку. Наприклад, *бетон,, бетонувальник.*

Висновки. Дослідження прикладного аспекту методики викладання української морфеміки та словотвору іноземним студентам технічних закладів вищої освіти дозволило сформулювати такі висновки.

1. Робота над словотвором на основному етапі вивчення УМІ у вищому навчальному закладі за технічним спрямуванням має базуватися на матеріалі загальнонаукової та термінологічної лексики за фахом студента із застосуванням мінімізованих словотвірних гнізд, які переважно описують саме процесові поняття, що знаходять своє вираження у творенні дієслів недоконаного та доконаного виду, віддієслівних іменників на позначення дії, події, наслідку, найменувань учасників дії, а також прикметників та дієприкметників, що позначають активні та пасивні дійові властивості.

2. Продукування словотвірних знань стає можливим лише після вивчення загальної системи правил побудови слів та типових словотвірних моделей, притаманних науковому стилю мовлення.

Дослідження вищезазначеного аспекту методики викладання сприятиме вдосконаленню навчального процесу з вивчення української мови іноземними громадянами, що навчаються в технічних закладах вищої освіти. Результатом цього дослідження може бути узагальнення базових засобів словотворення, притаманних науково-технічному різновиду наукового стилю української мови.

Вважаємо перспективним подальше вивчення методики викладання семантико-дериваційних процесів з урахуванням цільової аудиторії.

Література

1. Дзеньдзюра Н. Методика вивчення словотвору української мови іноземними студентами. *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал*. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. № 2. С. 27–32.
2. Дзеньдзюра Н. Словник словотвірних гнізд як один із засобів вивчення української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2014. Вип. 10. С. 79–84.
3. Добровольская В. В., Барыкина А. Н. Изучение именного словообразования в иностранной аудитории. Москва : Рус. яз., 1987. 128 с.
4. Карпіловська Є. А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови : будова та реалізація. Київ : Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, 1999. 161 с.
5. Карпіловська Є. А. Функціональні аспекти словотворення. *Українська мова*. 2007. № 1. С. 94–96.
6. Каспришин З. Словотвір у курсі української мови як іноземної. *Актуальні проблеми українського словотвору / за ред. В. Грещука*. Івано-Франківськ : Плай, 2002. С. 638–642.
7. Каспришин З. Формування лінгвістичної компетенції іноземців засобами словотвору української мови. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Львів, 2004. Вип. 34. Ч. II. С. 445–448.
8. Мацюк З. О. Прикладні аспекти українського словотвору. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2010. Вип. 5. С. 120–127.
9. Мацюк З. О. Лінгвістична база методики викладання словотвору української мови як іноземної. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. Вип. 14. С. 137–144.
10. Темник Г. Д. Засоби словотвору у вивченні української мови як іноземної. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : Серія «Філологія»*. Острого, 2017. Вип. 64. Том 2. С. 148–151.
11. Українська ділова мова : практичний посібник на щодень / За ред. акад. УНГА М. Д. Гінзбурга. Харків : Торсінг, 2003. 592 с.
12. Черемухина Г. А. Лингвистические и психолингвистические исследования словообразования : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Москва, 1981. 20 с.
13. Чумак О. Г. Українська як іноземна мова. Основи фонетики, граматики, інтонації, словотвору: навч. посібник. Київ : ВЦ КНЛУ, 2006. Ч. I. 238 с.
14. Шевченко Л. Ю. та ін. Сучасна українська мова : Довідник. Київ : Либідь, 1993. 336 с.

References

1. Dzendzyura, N. (2012), “The methodology of learning of the Ukrainian language word formation by foreign students”, *Pedagogics and psychology of professional training : scientific-methodological journal* [“Metodyka vyvchennya slovotvoru ukrainskoi movy inozemnymy studentamy”, *Pedahohika i psykholohiya profesiynoi osvity : nauk.-metodychnyi zhurnal*], Publishing House of Lvivska Politehnika, Lvov, # 2, pp. 27–32.
2. Dzendzyura, N. (2014), “The word-formation nest dictionary as one of the means of learning of Ukrainian as foreign language”, *Theory and practice of teaching Ukrainian as foreign language* [“Slovnok slovotvirnykh hnidz yak odyn iz zasobiv vyvchennya ukrainskoi movy yak inozemnoi”, *Teoriya i praktyka vykladannya ukrayinskoi movy yak inozemnoi*], Lviv, Nr. 10, pp. 79–84.
3. Dobrovolskaya, V. V., Barykina, A. N. (1987), *Studying of the nominative word formation in foreign audience [Izuchenie imennogo slovoobrazovaniya v inostrannoy auditorii]*, Russkiy yazyk publishing house, Moscow, 128 p.
4. Karpilovska, Ye. A. (1999), *Suffix subsystem of modern Ukrainian literary language : structure and realization [Sufiksalna pidsystema suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy : budova ta realizatsiia]*, O. O. Potebnia Inst. of Language Studies of NAS Ukraine, Kyiv, 161 p.
5. Karpilovska, Ye. A. (2007), “Functional aspects of word formation”, *The Ukrainian language* [“Funktsionalni aspekty slovotvorennya”, *Ukrainska mova*], Inst. Of the Ukrainian language of NAS Ukraine, Kyiv, Nr. 1, pp. 94–96.
6. Kaspryshyn, Z. (2002), “Word formation in the course of Ukrainian as foreign language”, *Relevant issues of the Ukrainian word formation* [“Slovtvir u kursi ukrainskoi movy yak inozemnoi”, *Aktualni problem ukrainskoho slovotvoru*], ed. Vasyl Greshchuk, Plai, Ivano-Frankovsk, pp. 638–642.
7. Kaspryshyn, Z. (2004), “Forming linguistic skills of foreigners through the use of word-formation means of the Ukrainian language”, *Visnyk of the Lviv University, Series Philology* [“Formuvannya linhvistychnoi kompetentsii inozemtsiv zasobamy slovotvoru ukrainskoi movy”, *Visnyk Lvivskoho universytetu, Seriya filolohichna*], Lviv, vol. 34, part 2, pp. 445–448.
8. Masiuk, Z. (2010), “Applied aspects of the Ukrainian word formation”, *Theory and practice of teaching Ukrainian as foreign language* [“Prykladni aspekty ukrainskoho slovotvoru”, *Teoriya i praktyka vykladannya ukrainskoi movy yak inozemnoi*], Lviv, vol. 5, pp. 120–127.
9. Masiuk, Z. O. (2009), “Linguistic background of the methodology of teaching word formation of Ukrainian as foreign language”, *Teaching of languages in higher educational institutions at current stage. Cross-subject connections* [“Linhvistychna baza metodyky vykladannya slovotvoru ukrainskoi movy yak inozemnoi”, *Vykladannya mov u vyshchyykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*], V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkov, vol. 14, pp. 137–144.
10. Temnyk, H. D. (2017), “Means of word formation in learning Ukrainian as foreign language”, *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University : Philology Series* [“Zasoby slovotvoru u vyvcheni ukrainskoi movy yak inozemnoi”, *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiya» : Seriya «Filolohiya»*], Ostroh, vol. 2, issue 64, pp. 148–151.
11. *Business Ukrainian : a practical manual for daily use* (2003) [Ukrainska dilova mova : praktychnyi posibnyk na shchoden], ed. M. D. Hinzburh, Torsinh, Kharkov, 592 p.
12. Cheremukhina, H. A. (1981), *Linguistic and psycholinguistic researches of word formation*, Thesis abstract [Lingvisticheskiye I psikholingvisticheskiye issledovaniya slovoobrazovaniya : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk : 13.00.02], Moscow, 20 p.

13. Chumak, O. H. (2006), *Ukrainian as foreign language. Basics of phonetics, grammar, intonation, word formation : study guide* [Ukrainska yak inozemna mova : Osnovy fonetyky, hramatyky, intonatsii, slovotvoru : navch. posibnyk], Kyiv National Linguistic University Publ. Center, Kyiv, part 1, 238 p.

14. Shevchenko, L. Yu. and others (1993), *Modern Ukrainian : handbook* [Suchasna ukrainska mova : Dovidnyk], Lybid', Kyiv, 336 p.

СТЕПАНЮК Галина Николаевна,

приват-доцент кафедры языковой подготовки ЦПС для зарубежных стран Одесской государственной академии строительства и архитектуры; ул. Дидрихсона, 4, г. Одесса, 65029, Украина; тел.: +38 097 2706963, e-mail: user35524@gmail.com ; ORCID ID: 0000-0002-3911-641X

ДУМАНСКАЯ Лариса Борисовна,

старший преподаватель кафедры языковой подготовки ЦПС для зарубежных стран Одесской государственной академии строительства и архитектуры; ул. Дидрихсона, 4, г. Одесса, 65029, Украина; тел.: +38 098 3005423, e-mail: dumanskayalarisa@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0933-4360

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ УКРАИНСКОЙ МОРФЕМИКИ И СЛОВООБРАЗОВАНИЯ ИНОСТРАННЫМ СТУДЕНТАМ ВЫСШИХ ТЕХНИЧЕСКИХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация. Целью статьи является попытка рассмотреть прикладной аспект методики преподавания украинской морфемии и словообразования иностранным студентам технических заведений высшего образования во время овладения ими научным стилем речи. **Выбор темы** исследования обусловлен практическими потребностями высшей школы, которая находится в состоянии поиска эффективных методик преподавания украинского языка как иностранного. Несмотря на определённое количество научных трудов, посвящённых исследованию разных аспектов преподавания украинского словообразования как перспективного способа освоения языка и расширения лексического запаса иностранных студентов, необходимо констатировать, что вне поля зрения в научной литературе остался аспект, связанный с преподаванием словообразования разным целевым аудиториям. **Объектом** исследования стала учебно-методическая литература по изучению украинского языка как иностранного, используемая в заведениях высшего образования технической направленности. **Предметом** исследования являются учебные задания по украинской морфемии и словообразованию. Анализ исследованного материала осуществлён преимущественно описательным **методом**, который реализован способами классификации, лингвистического наблюдения над применением средств и способов украинского словообразования. В статье проанализированы методические принципы, положенные в основу рассмотрения этого аспекта, и предложена последовательность применения разнообразных упражнений, которые позволяют расширить лексический запас иностранных студентов и облегчить понимание ими семантико-деривационных процессов, свойственных научно-технической разновидности научного стиля украинского языка. Исследование позволило сформулировать **выводы** о том, что изучение словообразования на занятиях по языку в иностранной аудитории, которая получает образование по техническим специальностям, должно в некоторой степени отличаться от работы гуманитариев над этим аспектом. Собранный и обработанный материал способствует совершенствованию учебного процесса по изучению украинского языка иностранными гражданами. **Перспективой** этого исследования может быть обобщение базовых средств словообразования, свойственных научно-технической разновидности научного стиля украинского языка

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, морфемная структура, словообразование, методика преподавания, минимизированное словообразовательное гнездо, описание процессуальных понятий.

Halyna M. STEPANIUK,

Privat-docent of the Department of CTS for foreign countries, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture; 4 Didrikhsona st., Odessa, 65029, Ukraine; tel.: +38 097 2706963; e-mail: user35524@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-3911-641X

Larysa B. DUMANSKA,

Senior lecturer of the Department of CTS for foreign countries, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture; 4 Didrikhsona st., Odessa, 65029, Ukraine; tel.: +38 098 3005423; e-mail: dumanskayalarisa@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0933-4360

THE PECULIARITIES OF TEACHING OF THE UKRAINIAN MORPHEMICS AND WORD FORMATION TO INTERNATIONAL STUDENTS OF HIGHER TECHNICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary. The **objective** of the article is an attempt to review an applied aspect of methods of teaching the Ukrainian morphemics and word formation to specifically technological higher education institutions international students while their mastering scientific style of speech. The **selection of the research topic** is resulted from the practical needs of higher education, which is at stage of looking for effective methods of teaching Ukrainian as a foreign language. It should be mentioned that, despite certain amount of papers, devoted to research of different aspects of teaching Ukrainian word formation as a promising way of language acquisition and expansion of international students vocabulary, the aspect related to teaching word formation to different target audiences, however, remained overlooked in academic literature. The research **object** is scientific and methodological literature devoted to learning Ukrainian as a foreign language, used in higher education institutions of technology. The **subject matter** of the research is the Ukrainian morphemics and word formation training assignments. The analysis of the investigated material is carried out essentially by the descriptive **method**, implemented by classification, linguistic observation in the use of the Ukrainian word formation means and ways.

The article deals with analysis of the methodical guidelines, underlying the review of the aspect, and proposes consistent use of various tasks, enabling international students to expand their vocabulary and facilitating their understanding of semantic and derivational processes, peculiar to scientific-technical type of the Ukrainian language scientific style. Consequently, the research allowed to draw the following *conclusions*: there should be a certain distinction in the study of the word formation in language classes of foreign classroom, aimed at technical and humanities education. Collected and reviewed material will contribute to refinement of educational process of learning Ukrainian by foreign citizens, studying in technological institutions of higher education. The *findings* of the research can serve as a basis for generalization of basic word-formation means, featuring scientific and technical genre of the Ukrainian language scientific style.

Key words: Ukrainian as a foreign language, morphemic structure, word formation, methodology of teaching, minimized word-formation nest, description of terms denoting lasting process.

Статтю отримано 18.04.2021 р.

DOI: 10.18524/2307—4558.2021.35.237861

УДК 811.161.2'243:378.147

ТРУБА Ганна Миколаївна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики Одеського національного університету імені І. І. Мечникова; Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058, Україна; тел.: +38 063 2366706; e-mail: 3182009060@ukr.net; ORCID ID: 0000—0001—9944—0476

СУГЕСТОЛОГІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СУГЕСТОЛОГІЧНОГО МЕТОДУ Г. К. ЛОЗАНОВА

Анотація. Стаття актуалізує проблему вивчення української мови як іноземної та шляхи оптимізації цього процесу. Вивчення методів викладання іноземних мов дозволяє лінгвістам, оцінюючи переваги та недоліки кожного з них, використовувати найбільш зручну й ефективну основу для формування граматичної та лексичної бази з метою створення навчальних матеріалів. Сугестивний метод Г. К. Лозанова дає змогу оптимізувати процес навчання у всіх аспектах. Основна теза цього методу — невимушена атмосфера під час занять, яка сприяє природному способу засвоєння матеріалу без особливих зусиль та примусу. Саме відсутність психологічного тиску на учня у форматі “вчитель-учень” звільняє додаткові запаси пам’яті. **Мета** дослідження — виявити сугестивні особливості вивчення української мови як іноземної, висвітлити сугестивний метод вивчення української мови як іноземної, а також спробувати реалізувати його відповідно до потреб курсу. **Об’єктом** вивчення є сугестивний підхід, а **предметом** — його впровадження в процес навчання. Серед **методів** дослідження при вивченні цієї теми можна виокремити аналіз визначень словникового запасу, описовий метод, метод інтерпретації з використанням прийомів спостереження й узагальнення. **Результати** теоретичного й експериментального дослідження доводять до **висновку** про можливість застосування у сучасному навчанні української мови як іноземної сугестологічного методу Г. К. Лозанова. **Практична цінність** роботи полягає в тому, що її матеріали та висновки можуть бути використані в процесі читання лекцій та проведення семінарів з курсів «Методи вивчення іноземних мов», «Українська мова як іноземна», у практиці вивчення української мови як іноземної.

Ключові слова: українська мова як іноземна, методи вивчення іноземних мов, сугестологічний метод Г. К. Лозанова, навчання, навчання.

Постановка проблеми. Сьогодні велика кількість іноземних громадян здобуває освіту у різноманітних вищих навчальних закладах України. Опанування української мови як іноземної не є більше справою смаку — з 2019 року її вивчення регламентується Законом України, а курс «Українська мова як іноземна» викладається на підготовчих відділеннях багатьох факультетів і став обов’язковим. Актуальність теми зумовлена також підвищенням інтересу до вдосконалення методик вивчення української мови як іноземної, потребою не калькування наукової бази і практичних матеріалів, а розробляти власні, адаптовані під особливості української мови.

Термін і власне курс «українська мова як іноземна» виникає і набуває вжитку у II-й половині ХХ ст. [1], після отримання Україною незалежності, а розробка й унормування загальних рівнів володіння українською мовою за міжнародною шкалою здійснюється лише з 2010-х років. Підготовчі факультети або відділення багатьох університетів мають власні напрацювання, методики і підручники з цього курсу, проте сугестивний метод репрезентований у них фрагментарно.

На сучасному етапі основною метою в навчанні української мови як іноземної є комунікативна необхідність, яка визначає увесь навчальний процес: вивчення засобів мовлення під час спілкування та цілеспрямованого вдосконалення усіх основних видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання і письма. З іншого боку, формування умінь і навичок користування мовою передбачає широке застосування інтерактивних методів навчання, оптимальне поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм організації навчального процесу. За такого підходу особливого значення набу-